

Archeologisch vooronderzoek Wingene – Sint-Amandsstraat

Natasja Reyns, Lies Dierckx en Annick Van Staey

Bornem
2012

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba 092

Aard onderzoek: Prospectie

Vergunningsnummer: 2012/175

Naam aanvrager: Natasja Reyns

Naam site: Wingene – Sint-Amandsstraat

Opdrachtgevers: vzw Amphora, Beernemstraat 14, 8750 Wingene

Opdrachtnemer: All-Archeo bvba, Barelveldweg 4, B-2880 BORNEM

Terreinwerk: Natasja Reyns, Annelies Corselis en Jordi Bruggeman

Administratief toezicht: Agentschap Onroerend Erfgoed West-Vlaanderen, Sam De Decker, Jacob Van Maerlantgebouw, Koning Albert I-Laan 1.2 Bus 92, 8200 BRUGGE (SINT-MICHIELS)

Rapportage: All-Archeo bvba

Determinaties: drs. Jordi Bruggeman en dra. Natasja Reyns

All-Archeo bvba

Barelveldweg 4

B-2880 Bornem

info@all-archeo .be

0478 36 57 07

0498 15 84 40

D/2012/12.807/25

© All-Archeo bvba, 2012

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en /of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek. De aanbevelingen dienen louter ter advisering van het bevoegde gezag, zijnde het Agentschap Onroerend Erfgoed.

Inhoudsopgave

1 INLEIDING.....	5
2 PROJECTGEGEVENS EN AFBAKENING ONDERZOEK.....	7
2.1 Afbakening studiegebied.....	7
2.2 Aard bedreiging.....	8
2.3 Onderzoeksopdracht	9
3 BESCHRIJVING REFERENTIESITUATIE.....	11
3.1 Landschappelijke context.....	11
3.1.1 Topografie.....	11
3.1.2 Hydrografie.....	11
3.1.3 Bodem.....	12
3.2 Beschrijving gekende waarden.....	13
3.2.1 Historische gegevens.....	13
3.2.2 Archeologische voorkennis.....	14
3.2.3 Inschatting intactheid archeologisch erfgoed en archeologische potentie.....	15
4 RESULTATEN METAALDETECTIE.....	17
4.1 Situering en bespreking van de vondsten.....	17
4.2 Besluit.....	18
5 RESULTATEN TERREINONDERZOEK.....	19
5.1 Toegepaste methoden & technieken.....	19
5.2 Bodem.....	19
5.3 Bespreking sporen.....	22
5.4 Afbakende sites.....	26
5.5 Besluit.....	26
6 WAARDERING.....	27
6.1 Metaaltijden.....	27
6.2 Onbepaalde periode.....	29
6.3 Overige deel van het terrein.....	30
7 ANALYSE VAN DE GEPLANEDE SITUATIE: EFFECTEN.....	31
8 AANBEVELINGEN.....	33
8.1 Adviezen.....	33
9 BIBLIOGRAFIE.....	35
9.1 Publicaties.....	35
9.2 Websites.....	35
10 BIJLAGEN.....	37
10.1 Lijst van afkortingen.....	37
10.2 Glossarium.....	37
10.3 Archeologische periodes.....	37
10.4 Plannen en tekeningen.....	37
10.5 Vondstenlijst.....	38

10.6 CD-rom.....	38
------------------	----

1 Inleiding

Naar aanleiding van een gepland nieuw woonzorgcentrum op het terrein in de Sint-Amandsstraat te Wingene, werd door het Agentschap Onroerend Erfgoed een archeologische prospectie met ingreep in de bodem aanbevolen.

Deze opdracht werd op 28 februari 2012 aan All-Archeo bvba toegewezen. Het terreinwerk werd uitgevoerd van 5 tot en met 9 mei 2012, onder leiding van Natasja Reyns en met medewerking van Jordi Bruggeman en Annelies Corselis. De bedoeling van het onderzoek was om binnen het plangebied archeologisch erfgoed te karteren en het eventueel aanwezige archeologisch erfgoed te lokaliseren, te interpreteren en te waarderen. Op die manier kan advies uitgebracht worden over eventuele vervolgstappen met betrekking tot het archeologisch vrijgeven van het plangebied en het definiëren van eventuele sites die verder onderzocht dienen te worden.

De eindbeslissing over het vrijgeven van de gronden en/of archeologisch vervolgonderzoek ligt bij het Agentschap Onroerend Erfgoed West-Vlaanderen.

2 Projectgegevens en afbakening onderzoek

2.1 Afbakening studiegebied

Het projectgebied is gelegen in de provincie West-Vlaanderen, gemeente Wingene (Fig. 1), percelen 1576G4, 1576h4, 1586A, 1586K, 1587A, 1588H (kadaster afdeling 1, sectie D). Het onderzoeksgebied beslaat een oppervlakte van circa 1,4 ha en is volgens het gewestplan gelegen in woongebieden (0100).

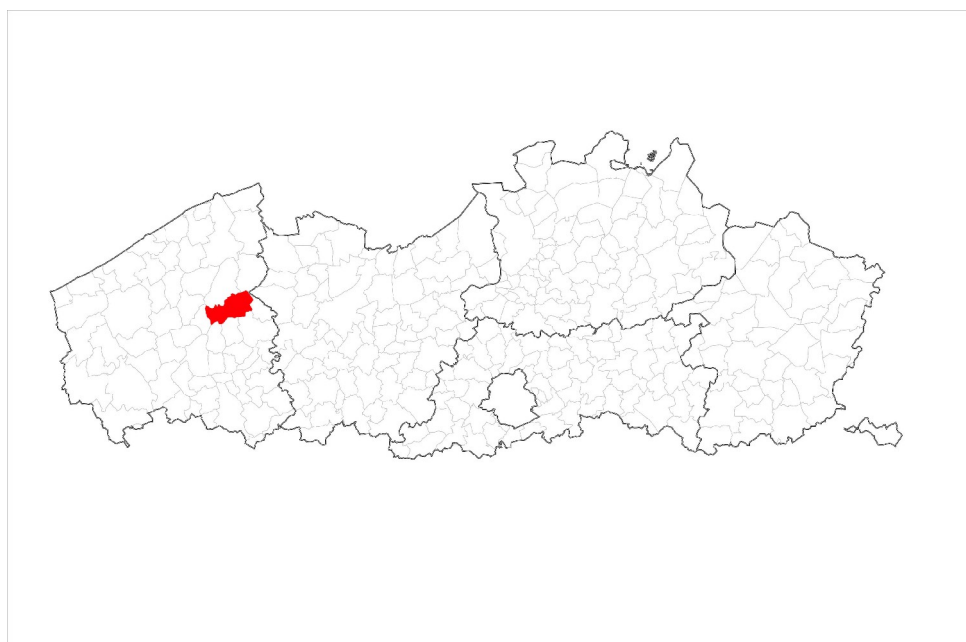

Fig. 1: Situeringsplan Wingene

- Administratieve gegevens met betrekking tot de locatie van het onderzoek:
 - Provincie: West-Vlaanderen
 - Locatie: Wingene
 - Plaats: Sint-Amandsstraat, Blekreke
 - Toponiem: Sint-Amandsstraat
 - x/y Lambert 72-coördinaten:
 - 73785;194884
 - 73871;194938
 - 73928;194839
 - 73844;194793
 - 73793;194808
 - 73779; 194834

Het projectgebied (Fig. 2) is gelegen ten oosten van de dorpskern en is ingesloten tussen Blekreke in het noorden, de Kaplotestraat in het westen, de H. Sacramentstraat in het oosten en de Sint-Amandsstraat in het zuiden.

Fig. 2: Kleurenorthfoto met een situering van het onderzoeksgebied (maps.google.nl)

2.2 Aard bedreiging

Er wordt op het terrein een nieuw woonzorgcentrum gepland (Fig. 3). Dit impliceert dat het bestaande bodemarchief grondig verstoord zal worden. Er werd daarom een prospectie met ingreep in de bodem aanbevolen, zodat een inschatting kan gemaakt worden van eventueel op het terrein aanwezige archeologische waarden, alvorens de werken met betrekking tot de verkeering van start mogen gaan.

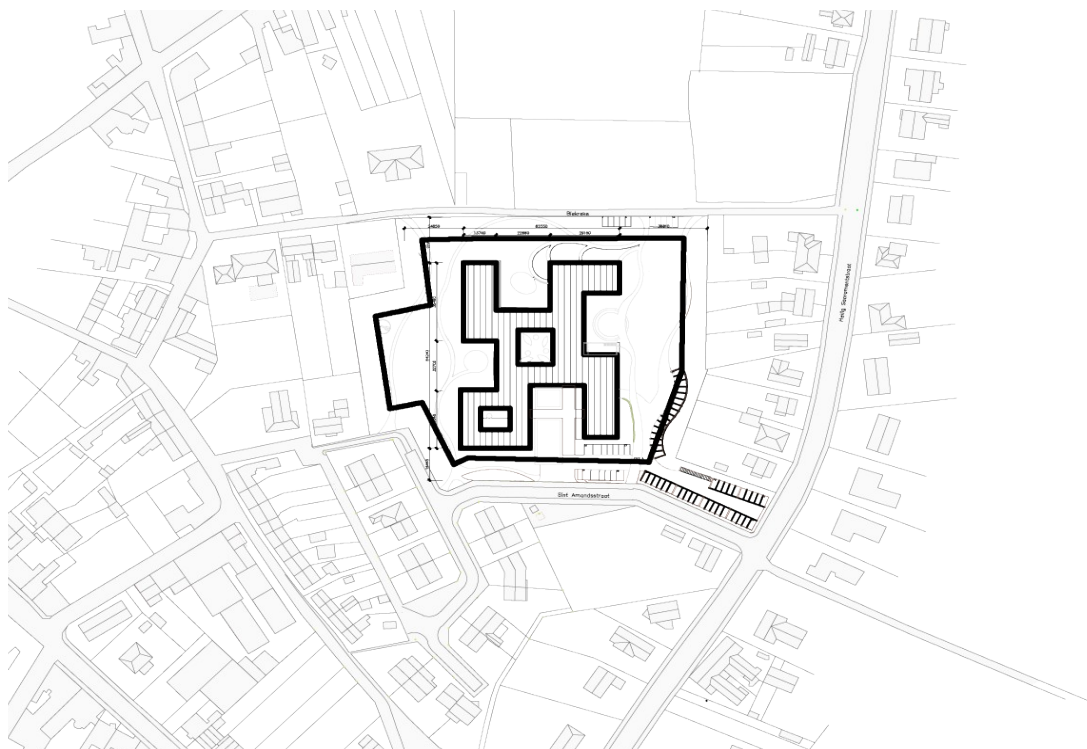

Fig. 3: Inplantingsplan

2.3 Onderzoeksopdracht

De bedoeling van het onderzoek is het vaststellen van de eventuele aanwezige archeologische waarden en deze in relatie tot hun context te interpreteren en zo correct mogelijk te waarderen om de gevolgen van de geplande bedreiging te kunnen inschatten. Hieruit moet dan een advies voortvloeien met betrekking tot de volgende stappen. Dit kan het vrijgeven van de terreinen of de noodzaak van een eventueel vervolgonderzoek omvatten. Om een weloverwogen waardering te kunnen voorstellen, is een prospectie met ingreep in de bodem aangewezen.

Een aantal vragen dienden in het bijzonder beantwoord te worden:

- zijn er sporen aanwezig?
- zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- hoe is de bewaringstoestand van de sporen (goed, gebioturbeerd)?
- maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?

3 Beschrijving referentiesituatie

3.1 Landschappelijke context

3.1.1 Topografie

Op de topografische kaart is het gebied gelegen rond 21,25 m TAW (Fig. 4). De omgeving kent sterke hoogteverschillen. Dit is ook te zien op het onderzoeksterrein, waar het noordelijke deel duidelijk hoger gelegen is dan het zuidelijke deel.

Het onderzoeksgebied is gelegen in de Binnen-Vlaanderen Zandstreek buiten de Vlaamse Vallei. Dit landschap wordt gekenmerkt door golvende topografie met verspreide bebouwing en opgaande perceelsrandbegroeiing (212010).

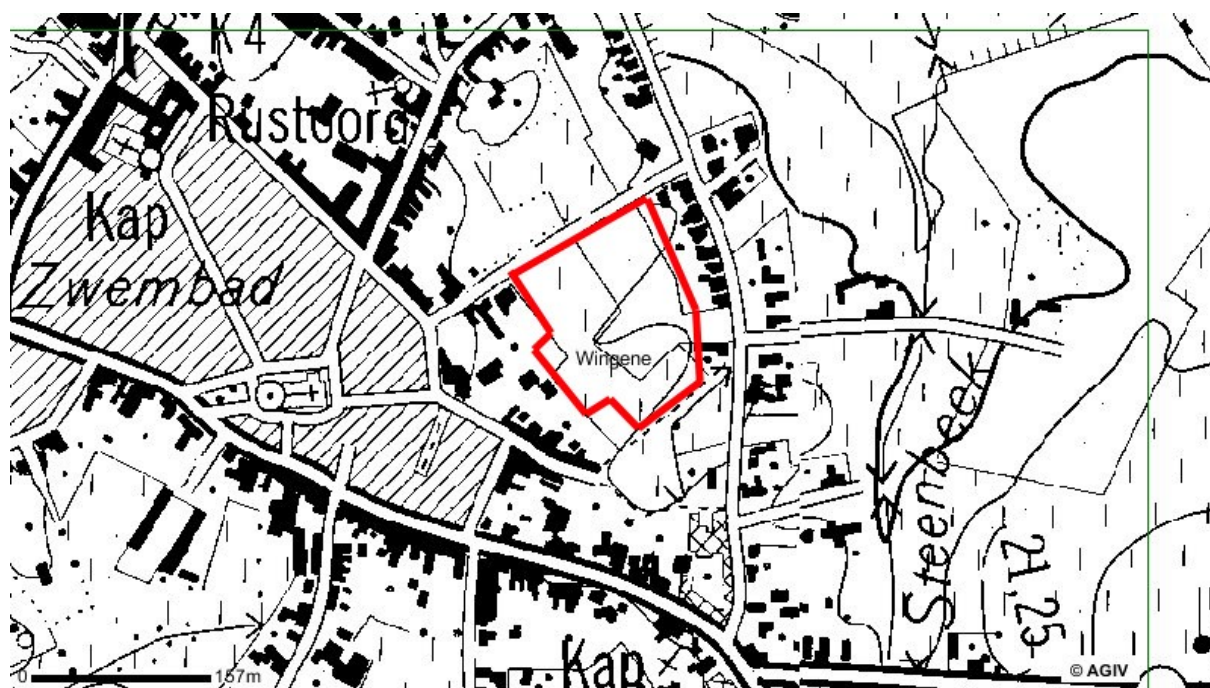

Fig. 4: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen>)

3.1.2 Hydrografie

Het gebied is gelegen binnen de Brugse polders, in de subhydrografische zone van de Rivierbeek. Ten oosten van het terrein loopt de Steenbeek, die in het noorden uitmondt in de Ringbeek (Fig. 5).

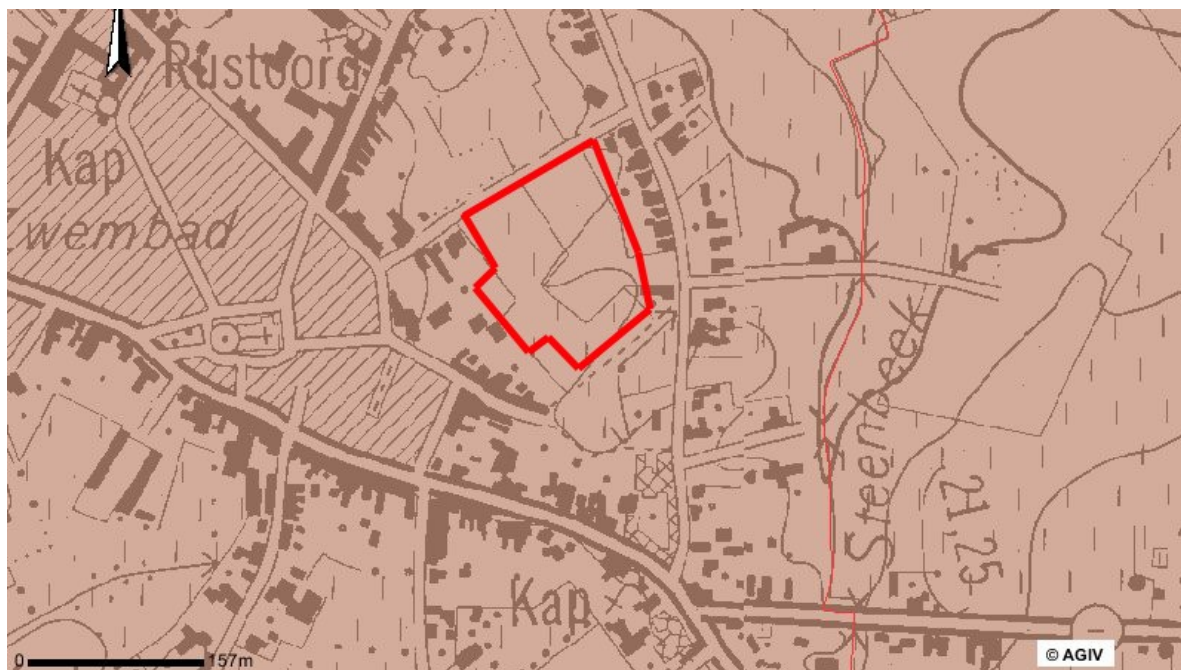

Fig. 5: Hydrografie (<http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/vha>)

3.1.3 Bodem

Het gebied is gelegen in de Zandstreek. De geologische ondergrond bestaat uit het Lid van Egem (TtEg), gekenmerkt door grijsgroen zeer fijn zand, kleilagen, zandsteenbanken, glauconiet- en glimmerhoudend.¹

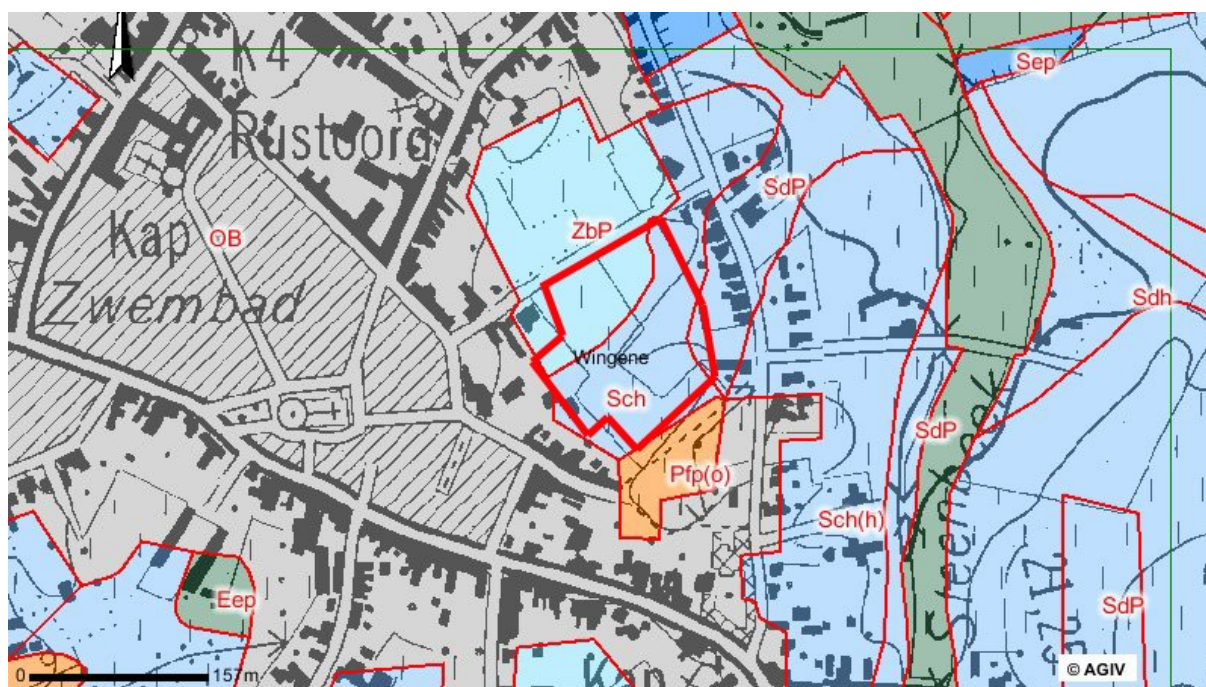

Fig. 6: Bodemkaart (<http://www.agiv.be>)

De bodem is op de plaats van het projectgebied op de bodemkaart weergegeven matig droge lemig zandbodem met verbrokkelde ijzer en/of humus B horizont (Sch). Net ten noorden van het

¹ <http://dov.vlaanderen.be>

terrein is een droge zandbodem zonder profiel of met onbepaald profiel (Zbp) gelegen. Ten westen zijn bebouwde zones (OB) aanwezig (Fig. 6).

3.2 Beschrijving gekende waarden

3.2.1 Historische gegevens

Vermoed wordt dat de gemeente is ontstaan rond een villa en bidplaats, de "kaplote". Het dorp wordt voor het eerst vermeld in een document uit 847. Toen ontstonden feodale heerlijkheden. Het is ook de periode waarin kort na elkaar kleinere heerlijkheden ontstaan. De gemeente telde ooit acht windmolens, waarvan geen enkele recht is gebleven. Op het einde van de 16de eeuw en in de 17de viel Wingene ten prooi aan verwoesting, brandstichting en ontvolking.²

Op de kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgenomen op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778), kan gezien worden dat het projectgebied gelegen is in landbouwgebied. (Fig. 7). Ten westen van het terrein is de dorpskern met de kerk duidelijk te zien. De Kaplotestraat, de Guido Gezellestraat en de H. Sacramentstraat zijn goed te herkennen.

Fig. 7: Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (<http://www.ngi.be>)

Op de Atlas der Buurtwegen uit circa 1841 kan gezien worden dat in de zone nog steeds geen bewoning aanwezig is (Fig. 8). De Sint-Amandsstraat is een recente toevoeging.

² <http://www.wingene.be/gemeente/historiek/nl>

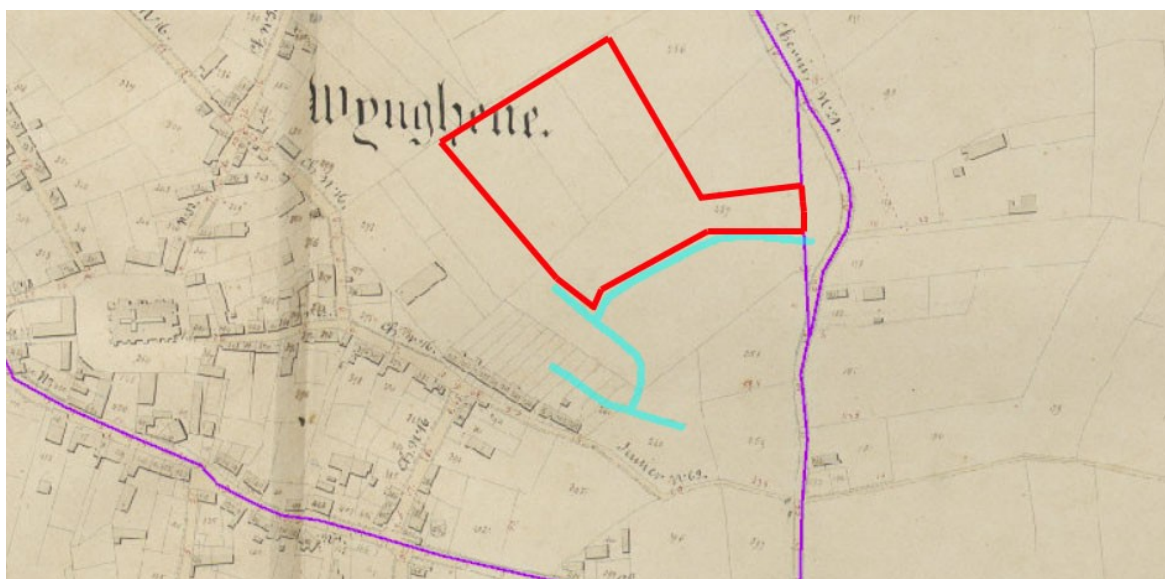

Fig. 8: Atlas der Buurtwegen (<http://www.gisoost.be/ATLASBW/>)

3.2.2 Archeologische voorkennis

In en nabij het projectgebied zijn volgens de Centraal Archeologische Inventaris (Fig. 9) enkele archeologische waarden aanwezig:

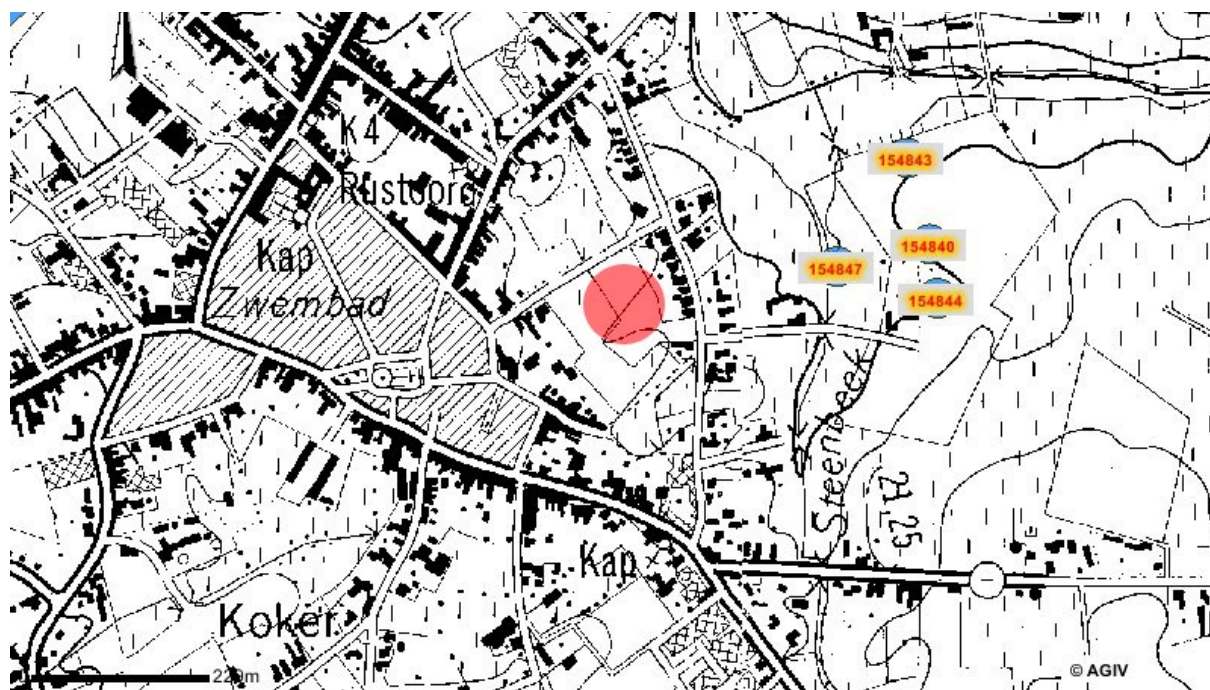

Fig. 9: Overzichtskartaal CAI

- CAI 154843: Dorp-O circulaire structuur 071, grafheuvel van onbepaalde datering.³
- CAI 154844: Dorp-O circulaire structuur 072, grafheuvel van onbepaalde daering.⁴
- CAI 154846: Watermolen van Meerhout 2, laat middeleeuwse watermolen. Er werd een oud molenwiel en grondvesten van het oude molenhuis terug gevonden.⁵

³ Bourgeois *et al.* 1998

⁴ Bourgeois *et al.* 1998

⁵ Bouwen door de eeuwen heen 2002, 16n5, 218-219

- CAI 154847: Dorp-O circulaire structuur 571, grafheuvel van onbepaalde datering.⁶
- CAI 156971: Sportpark, losse vondsten uit de steentijd: 10 vuurstenen artefacten (2 trapezia als pijlbewapening, 3 schrabbers, enkele afslagen) en enkele fragmenten natuursteen uit het mesolithicum. Verder fragmenten prehistorisch aardewerk uit het finaal-neolithicum. Sporen van oude perceelsindelingen of drainagegreppels uit de post-middeleeuwen.⁷

Ten oosten van het terrein zijn bijgevolg een aantal grafheuvels gelegen, die in de metaaltijden gedateerd kunnen worden. Verder is in de omgeving ook vondstmateriaal uit de steentijd aangetroffen. Tot slot zijn ook resten uit de middeleeuwen en post-middeleeuwen aanwezig in de nabijheid van het onderzoeksterrein.

3.2.3 Inschatting intactheid archeologisch erfgoed en archeologische potentie

Het projectgebied en de omgeving ervan bevatten een aantal gekende archeologische waarden. De aanwezigheid van grafheuvels en vondsten uit de steentijd, de middeleeuwen en later kunnen voor de omgeving een potentieel voor deze periodes aangeven.

⁶ Bourgeois *et al.* 1998

⁷ Laloo/Deconynck 2011

4 Resultaten metaaldetectie

Voorafgaand aan de prospectie met ingreep in de bodem, door middel van proefsleuven, werd het onderzoeksgebied met een metaaldetector gescreend op metalen vondsten.

4.1 Situering en bespreking van de vondsten

Het onderzoek van het terrein met een metaaldetector leverde in totaal drie locaties met metalen vondsten op. Deze zijn in het zuidelijke deel van het terrein aangetroffen (Fig. 10). De metaaldetectie van het noordelijke deel van het terrein werd bemoeilijkt door de aanwezigheid van kniehoog gras.

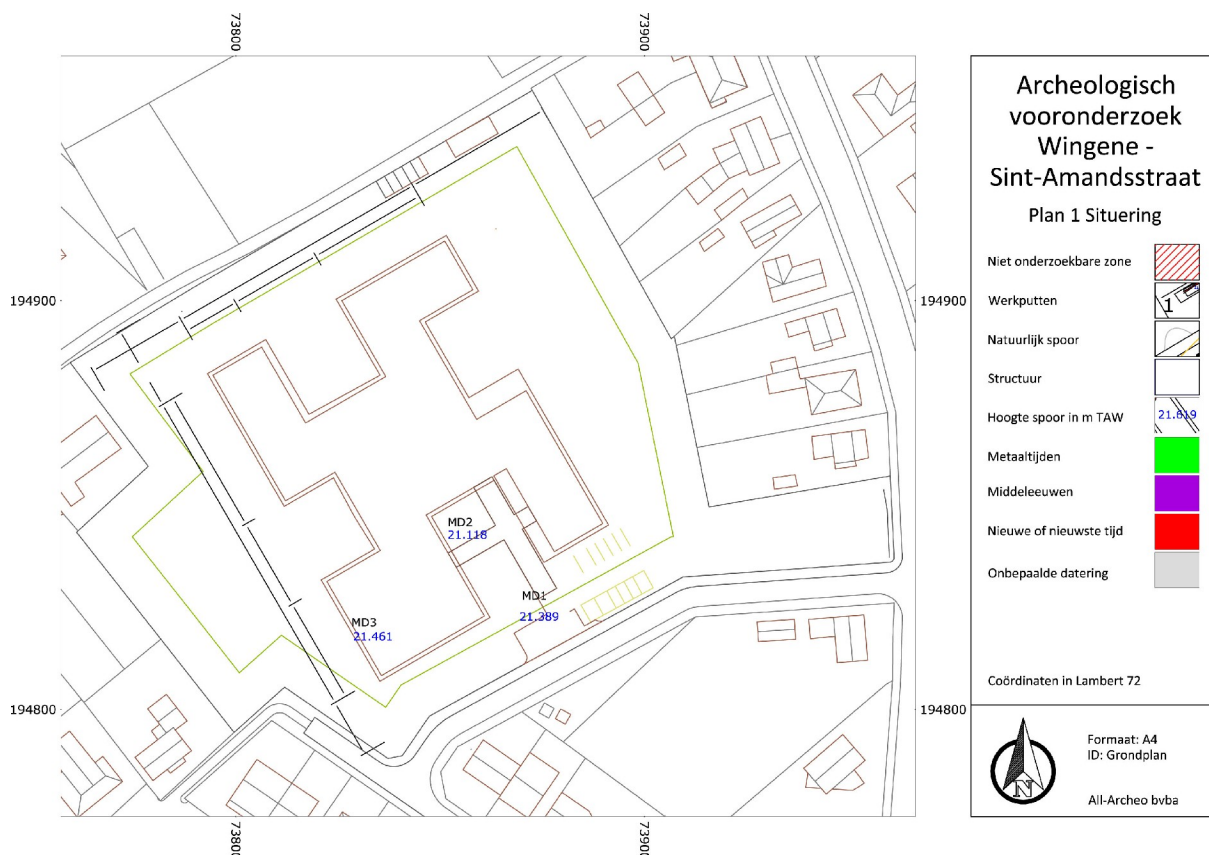

Fig. 10: Situering metaaldetectievondsten

De vondsten kunnen allemaal gedateerd worden in de nieuwste tijd. Het gaat om sporadisch aangetroffen objecten zonder onderling verband. De vondsten bestaan allemaal uit ijzer en omvatten een fragment prikkeldraad, een plaatje en een stuk ijzerdraad. Er werden dus geen archeologisch relevante resten aangetroffen bij de metaaldetectie van het terrein.

Code	Metaalsoort	Beschrijving	Z (in m TAW)
MD1	Ijzer	Prikkeldraad	21,38
MD2	Ijzer	Plaatje	21,12
MD3	Ijzer	Ijzerdraad	21,46

4.2 Besluit

Een screening van het onderzoeksgebied met een metaaldetector toonde de aanwezigheid van metalen vondsten, verspreid over het terrein. De metaaldetectie leverde geen vondsten op die wijzen op de aanwezigheid van een archeologische site.

5 Resultaten terreinonderzoek

5.1 Toegepaste methoden & technieken

De totale af te graven oppervlakte bedroeg minstens 12 % van het te prospecteren terrein, respectievelijk 10 % door middel van proefsleuven en 2 % door middel van kijkvensters en/of dwarssleuven. De bovengrond werd verwijderd tot op het archeologisch leesbare niveau, bepaald door de leidinggevende archeoloog.

Tijdens het onderzoek werd de methode van continue sleuven gebruikt:

- parallelle proefsleuven ononderbroken over het volledige terrein;
- de afstand tussen de proefsleuven bedroeg niet meer dan 15 m (van middenpunt tot middenpunt);
- de minimale breedte van een sleuf was één graafbak breed, in dit geval 1,80 à 2 m.

Alle sporen, werkputten en minstens één representatief bodemprofiel per werkput werden fotografisch vastgelegd. De profielen werden zo gekozen dat een overzicht verkregen werd van de bodemopbouw van het volledige onderzoeksgebied. Daarnaast werden alle hoofdmeetpunten, proefsleuven, vlakken, profielen, sporen en aanlegvondsten topografisch ingemeten.

Het projectgebied omvat een oppervlakte van circa 1,67 ha (of 16836 m²). Het onderzoek geeft volgende getallen als resultaat:

- Onderzoekbare zone: 16836 m²
 - Te onderzoeken zone door middel van proefsleuven = 10 % of 1684 m²
 - Te onderzoeken zone door middel van kijkvensters en dwarssleuven = 2 % of 337 m²
- Onderzochte oppervlakte:
 - Aantal aangelegde werkputten: 12 = 2256 m²
 - Aantal aangelegde kijkvensters en dwarssleuven: 3 = 561 m²

5.2 Bodem

Fig. 11: WP6 PR1

Fig. 12: WP10 PR1

Over het merendeel van het onderzoeksgebied bevindt het archeologisch niveau zich op circa 46 tot 70 cm onder het maaiveld, tussen 19,76 en 21,92 m TAW. Over het hele terrein bestaat de bodemopbouw uit een donkerbruine A1-horizont, gevolgd door een lichtbruine A2-horizont, die gelegen is op de C-horizont (Fig. 11). De A-horizont is wel dikker in het zuidelijke deel van het terrein en de ondergrond is tevens natter (Fig. 12).

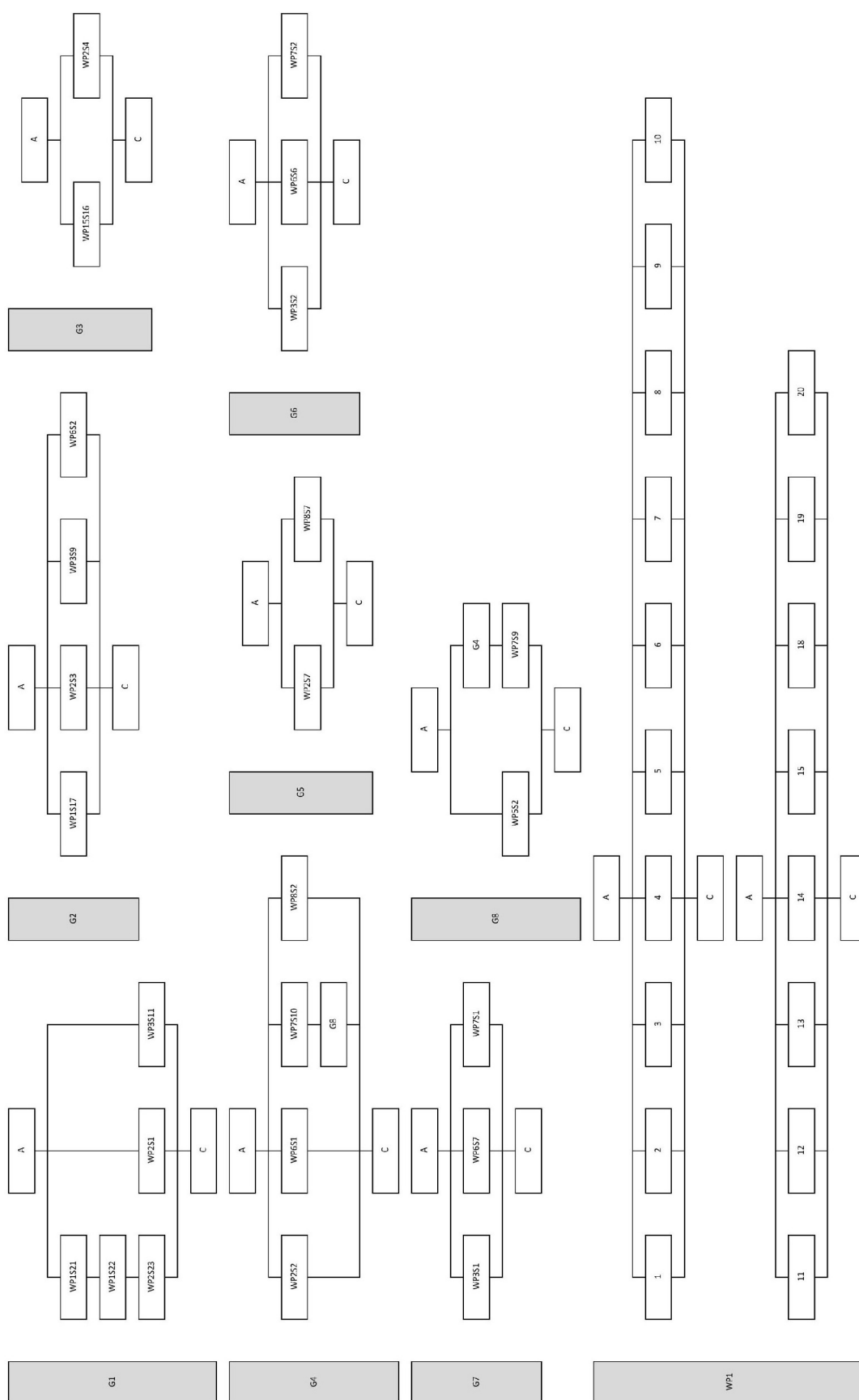

Fig. 13: Harrismatrix

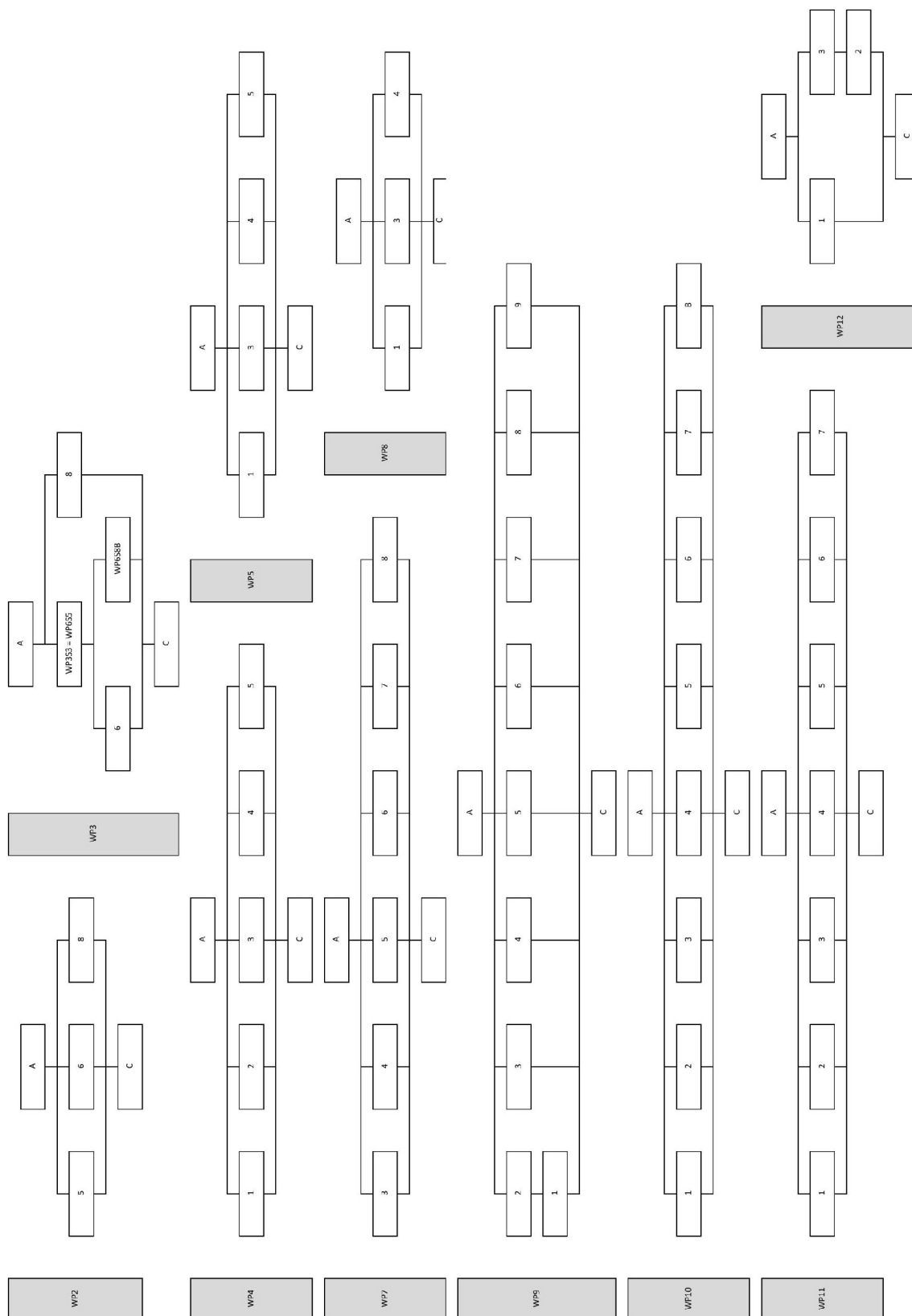

Fig. 14: Harrismatrix

5.3 Bespreking sporen

In totaal werden 106 sporen geregistreerd, waarvan er 103 antropogeen van aard zijn en 3 natuurlijk.

Greppels

Tijdens het onderzoek werd een groot aantal greppels aangetroffen, die over enige afstand gevolgd konden worden. Ze bevinden zich verspreid over het gehele terrein.

Structuur	Spoornummers	Oriëntatie	Datering
G1	WP1 S23, WP2 S1, WP3 S11	NW-ZO	Nieuwe/Nieuwste Tijd
G2	WP1 S17, WP2 S3, WP3 S9, WP6 S2	NW-ZO	Nieuwe/Nieuwste Tijd
G3	WP1 S16, WP2 S4	NW-ZO	Nieuwe/Nieuwste Tijd
G4	WP2 S2, WP3 S10, WP6 S1, WP7 S10, WP8 S2	NW-ZO	Nieuwe/Nieuwste Tijd
G5	WP2 S7, WP3 S7	NW-ZO	Nieuwe/Nieuwste Tijd
G6	WP3 S2, WP6 S6, WP7 S2	NW-ZO	Nieuwe/Nieuwste Tijd
G7	WP3 S1, WP6 S7, WP7 S1	NW-ZO	Nieuwe/Nieuwste Tijd
G8	WP5 S2, WP7 S9	NO-ZW	Onbepaalde datering

Fig. 15: WP2 S2

Fig. 16: WP6 S7

De greppels hebben overwegend een donkerbruine vulling hebben en zijn tussen 40 cm en 1,30 m breed (Fig. 15, Fig. 16). De greppels hebben een noordwest-zuidoost oriëntatie en lopen parallel aan de huidige percelering. Een aantal van de greppelstructuren kan tevens in overeenstemming gebracht worden met de perceelsgrenzen die te zien zijn op de Atlas der Buurtwegen. De oriëntatie en het vondstenmateriaal wijzen op een datering in de nieuwe of nieuwste tijd. Vondstenmateriaal omvat een wandfragment industrieel wit aardewerk en twee fragmenten baksteen, afkomstig uit spoor 18 in werkput 1 en een fragment baksteen afkomstig uit spoor 9 in werkput 3.

In de noordelijke helft van het terrein werden twee greppels door middel van een kijkvenster en een dwarssleuf over een groter afstand gevolgd. Hieruit bleek dat sporen 4 en 6 in werkput 3 deel uitmaken van een kringgreppel (Fig. 17). Verder kon vastgesteld

Fig. 17: Zicht op de kringgreppel die doorsneden wordt door een middeleeuwse greppel

worden dat er in het centrum van de door de kringgreppel afgebakende zone geen sporen aanwezig blijken te zijn, die mogelijk resten van crematie bevatten. De kringgreppel zelf is ongeveer 26 cm diep bewaard (Fig. 19). Aan de binnenzijde heeft het een diameter van 13,5 m en aan de buitenzijde 15 m. Daarmee sluit het aan bij de spreiding van de gekende diameters van bronstijdgrafheuvels in Zandig-Vlaanderen (Fig. 18).

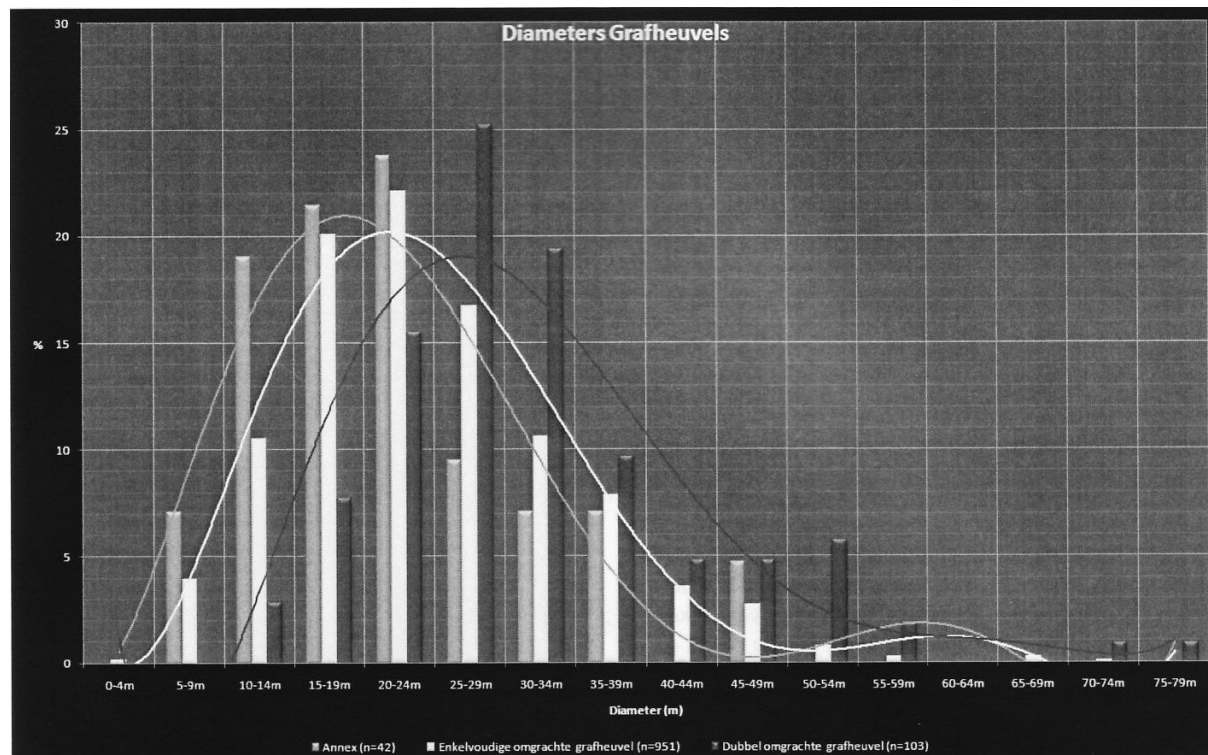

Fig. 18: Vergelijking van de diameters van de bronstijdgrafheuvels per monumenttype (De Reu et al. 2011: 6)

Vondstmateriaal ontbreekt, maar de interpretatie van de circulaire greppel als kringgreppel wijst op een datering van de structuur in de metaaltijden (bronstijd). De randstructuur die bestaat uit een enkelvoudige kringgreppel komt frequent voor, aangezien het merendeel van de bronstijdgrafheuvels, met name ongeveer 90%, een enkelvoudige greppel heeft.⁸

Fig. 19: Doorsnede van de kringgreppel (WP3S6)

Fig. 20: Doorsnede van de middeleeuwse greppel (WP3S3)

Spoor 3 in werkput 3 vormt samen met spoor 5 in werkput 6 een greppel die deze kringgreppel oversnijdt. Hun onderlinge stratigrafische relatie werd vastgesteld aan de hand van een coupe. Daaruit bleek tevens dat de greppel ongeveer 28 cm diep bewaard is (Fig. 20). Door de greppel te

⁸ Cherretté 2003: 4-5.

volgen kon vastgesteld worden dat deze stopt. Het is mogelijk dat zich op deze plaats dan ook de toegang tot het afgebakende perceel bevond, zoals eerder ook reeds kon vastgesteld worden in bijvoorbeeld Petegem-aan-de-Leie (Deinze) – Sint-Hubertstraat.⁹

De vondst van een wandfragment gedraaid grijs aardewerk wijst op een datering in de middeleeuwen. Meer naar het zuiden van het terrein werd bij de aanleg van het vlak tevens een randfragment van een kogelpot aangetroffen, die in de vroege of volle middeleeuwen gedateerd kan worden.

Kuilen

De meeste kuilen hebben een homogene donkerbruine of donkere bruingele gevlekte vulling en zijn rechthoekig (Fig. 21). Vondstenmateriaal is afkomstig uit spoor 6 in werkput 1 (Fig. 22) en omvat een randfragment rood geglazuurd aardewerk van een teil, dat te dateren is in de nieuwe tijd. Op basis van stratigrafische relaties zijn de meeste kuilen te dateren in de nieuwe of nieuwste tijd. Ze konden in de wanden van de werkputten reeds gedeeltelijk in de A-horizont vastgesteld worden.

Fig. 21: WP5S3

Fig. 22: WP1S6-9

Paalsporen

Een groot deel van de paalsporen vertoont gelijkenissen met de kuilen, op vlak van vulling. Deze is namelijk ook homogeen donkerbruin of donker bruingeel gevlekt. De vorm van de paalsporen is rond of vierkant. Ze zijn vermoedelijk te relateren aan afsluitingen die op het terrein gestaan hebben en lijken op basis van het voorgaande eerder in de nieuwe of nieuwste tijd gedateerd te kunnen worden, net zoals de meeste kuilen.

Tot slot zijn er nog vier paalsporen die deel uitmaken van een structuur van onbepaalde datering. Het gaat om sporen 5, 12, 13 en 14 in werkput 3 die deel uitmaken van een noordoost-zuidwest georiënteerde spijker (graanschuurtje, Fig. 23). De structuur heeft een afmeting van 2,2 bij 2,4 m. De ronde paalsporen hebben een homogene donkergrijze vulling, waarin een kern af te lijnen is, een diameter van 35 cm en een bewaarde diepte van 15 cm (Fig. 24).

9 Bruggeman/Reyns 2012

Fig. 23: Spijker

Fig. 24: Doorsnede van WP3S13

Vondstmateriaal ontbreekt, waardoor een datering van de structuur niet mogelijk is. De spijker is wel net naast de greppel WP3S3 gelegen, die op basis van vondstmateriaal in de middeleeuwen gedateerd kan worden. Dergelijke spijkers werden vaak aangelegd op de rand van het erf. Het is echter onduidelijk of de spijker en de middeleeuwse greppel met elkaar geassocieerd mogen worden.

Ploegsporen

In het zuidelijke deel van het terrein, dat in gebruik is als akker, werden ook enkele ploegsporen aangetroffen. Het gaat om langwerpige sporen met een homogene donkere bruingrijze tot grijsgele gevlekte vulling. Vondstmateriaal omvat onder meer baksteen (WP8S3) en ijzeroer (WP3S4).

Fig. 25: WP8S3

Fig. 26: WP12S1

Verstoringen

Tot slot werden in het zuidelijke deel van het terrein ook enkele verstoringen aangetroffen. Dit is vermoedelijk het gevolg van de nattere eigenschap van de bodem en het gebruik als akker van dit deel van het terrein. De verstoringen kunnen enerzijds beschouwd worden als het gevolg van druk door zware landbouwmachines. Dit uit zich in een blauwgrijze kleur van de sporen. Verder werden ook enkele kuilen met een donkerbruine losse vulling en bouwpuin aangetroffen.

Vondstmateriaal uit WP9S5 omvat onder meer twee ijzeren nagels en fragmenten steenkool. WP12S1 (Fig. 26) leverde dan weer twee wandfragmenten handgevormd aardewerk op, die residueel in het spoor terecht gekomen zijn en een randfragment industrieel wit aardewerk van een kopje, naast enkele fragmenten baksteen. De vondsten wijzen bijgevolg op een datering in de nieuwste tijd.

5.4 Afgebakende sites

Op basis van de resultaten van het terreinonderzoek wordt een site afgebakend. Deze omvat in de eerste plaats de kringgreppel, die waarschijnlijk in de metaaltijden gedateerd kan worden. De afgebakende zone bevat bijgevolg de resten van een grafstructuur. Naast resten van begraving zijn er ook aanwijzingen voor resten van bewoning. Het gaat meer bepaald om een spijker van onbepaalde datering, die net naast een middeleeuwse greppel gelegen is.

In de afgebakende zone worden bijgevolg resten verwacht van begravingsstructuren uit de metaaltijden en van bewoningssporen uit de middeleeuwen en een verder onbepaalde periode.

5.5 Besluit

Het archeologisch vooronderzoek toont de aanwezigheid aan van menselijke activiteiten in het verleden. De aangetroffen sporen omvatten resten van begraving uit de metaaltijden en verder bewoningssporen uit een onbepaalde periode. Tot slot werden nog diverse resten van greppels aangetroffen, die gezien kunnen worden als perceelsgrenzen en grotendeels dateren uit de nieuwe of nieuwste tijd.

6 Waardering

6.1 Metaaltijden

De sporen uit de metaaltijden bevinden zich centraal in het noordelijke deel van het terrein en omvat de resten van een kringgreppel. Deze is te beschouwen als een begravingsstructuur.

Beleving

Belevingswaarde in functie van schoonheid en herinneringswaarde is niet van toepassing.

Fysieke kwaliteit

De sporen blijken tot op een diepte van 26 cm bewaard te zijn. Er werden geen resten van een centrale begraving aangetroffen. De bewaring van de resten is bijgevolg enigszins aangetast.

Inhoudelijke kwaliteit

De aangetroffen resten van een begravingsstructuur sluit aan bij de kennis van de locatie van enkele andere grafheuvels die ten oosten van het terrein gelegen zijn. Het lijkt er dan ook op dat de aan de Sint-Amandsstraat gelegen structuur deel uitmaakt van een grotere site, waarvan tot nog toe nog maar weinig gegevens bekend zijn. Verder onderzoek kan bijdragen tot de kennis van deze site.

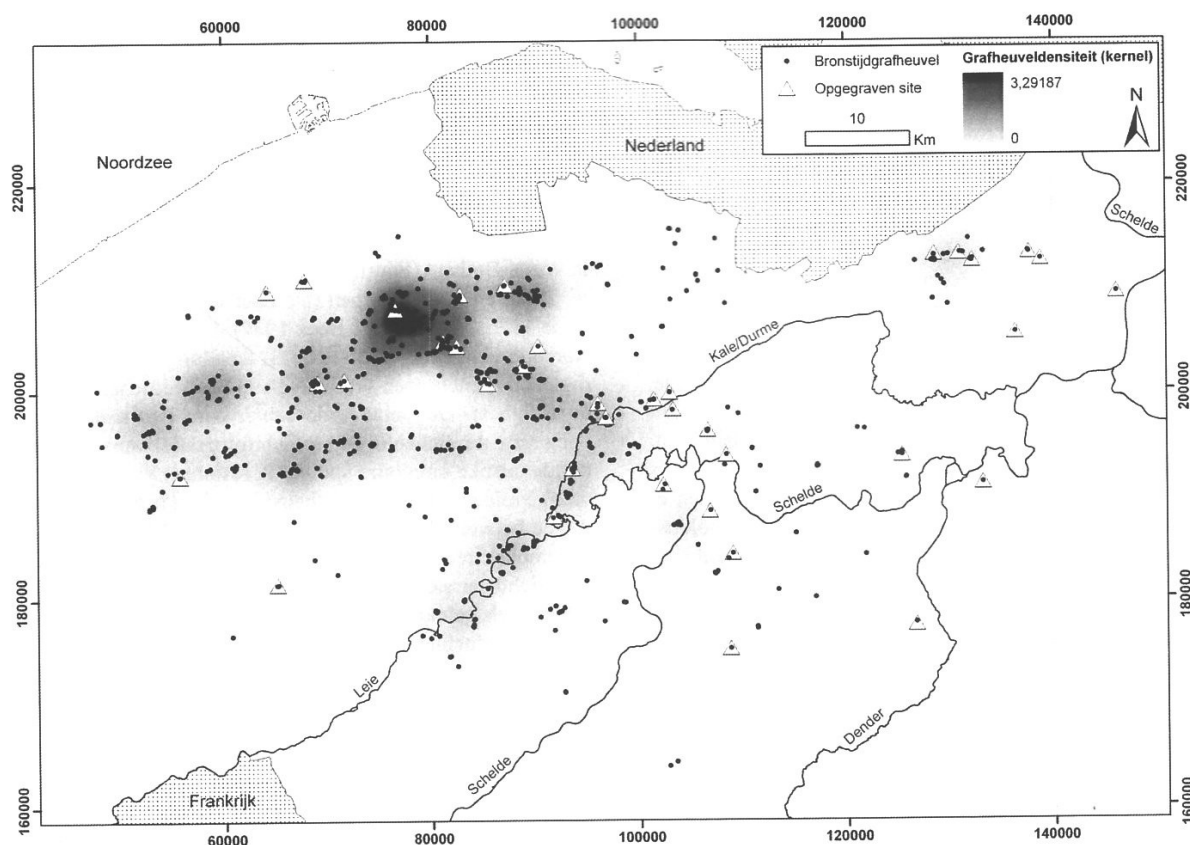

Fig. 27: Ruimtelijke spreiding van de bronstijdgrafheuvel in Zandig-Vlaanderen (De Reu et al. 2011: 4)

Recent werd voor Zandig-Vlaanderen onderzoek gedaan naar het voorkomen van bronstijdgrafheuvels aan de hand van een GIS benadering. Daaruit blijkt dat de aanwezigheid van bronstijdgrafheuvels in de regio niet ongewoon is (Fig. 27). Dit is ook niet gek wanneer

geweten is dat de grafheuvel één van de meest wijdverspreide funeraire monumenten van Noordwest-Europa is.¹⁰

Enkele voorbeelden van kringgreppels in de regio zijn een kringgreppel uit Varsenare - d'Hooghe Noene (Fig. 28) en uit Adegem - Vliegplein.¹¹ De buitendiameter van de aangetroffen kringgreppel in Varsenare - d'Hooghe Noene bedraagt 25 m. De maximale bewaarde breedte was 1,5 m en de maximale bewaarde diepte was 0,8 m. Verder kon vastgesteld worden dat de greppel minstens één keer hergraven is. Opmerkelijk is de aanwezigheid van een ondiep spoor met verbrand, menselijk bot, aangetroffen binnen de kringgreppel. Dit spoor bevindt zich echter niet in het midden van de kringgreppel. Het is onduidelijk of het gaat om een secundaire bijzetting. Ook hier zijn uit de vulling van de greppel enkele fragmenten handgevormd aardewerk afkomstig, die helaas niet verder te determineren zijn. Op basis van typologische vergelijking wordt de structuur in de midden-bronstijd gedateerd.¹²

In Adegem - Vliegplein vond men een dubbele kringgreppel met een kleinere kringgreppel er tegenaan, een annex (Fig. 29). Deze structuur wordt op basis van het gevonden Hilversum-aardewerk gedateerd in de midden-bronstijd. De annex (A) heeft een doorsnede van 17m en sluit aan op de buitenste kringgreppel (C). Onderzoek van de stratigrafische relatie wijst er op dat de annex gelijktijdig of jonger is dan de de grootste kringgreppel. Coupes op de raakpunten toonden aan dat de gracht van de annex snel na het

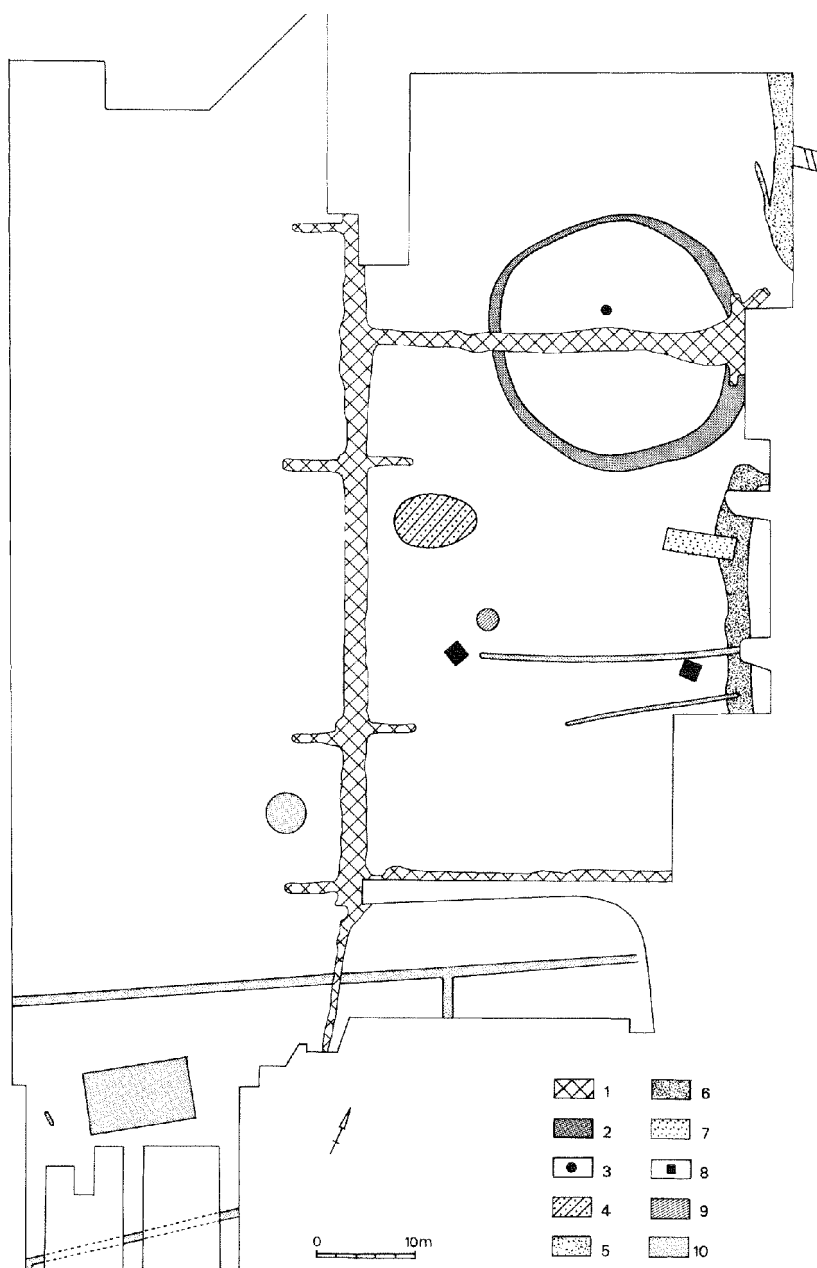

Fig. 28: Grondplan van de kringgreppel uit Varsenare (Hollevoet 1998: 167, Fig. 8)

10 De Reu *et al.* 2011: 3-4.

11 Er zijn natuurlijk nog veel meer voorbeelden waarmee vergeleken kan worden, maar dit zou in het kader van dit onderzoek te ver leiden, aangezien het voornaamste doel is om de aangetroffen sporen te plaatsen tegenover een representatieve opsomming van gelijkaardige sporen.

12 Hollevoet 1998: 166

graven werd opgevuld en dat er daarbij materiaal uit de buitenste kringgreppel in is terecht gekomen. De greppel van de annex is gemiddeld 50-70 cm breed en diep bewaard. De buitenste kringgreppel is 1,6 - 2 m breed. De binnenste kringgreppel is gelijkaardig, maar is minder breed (1,1 - 1,2 m) en minder diep (60-90 cm).¹³

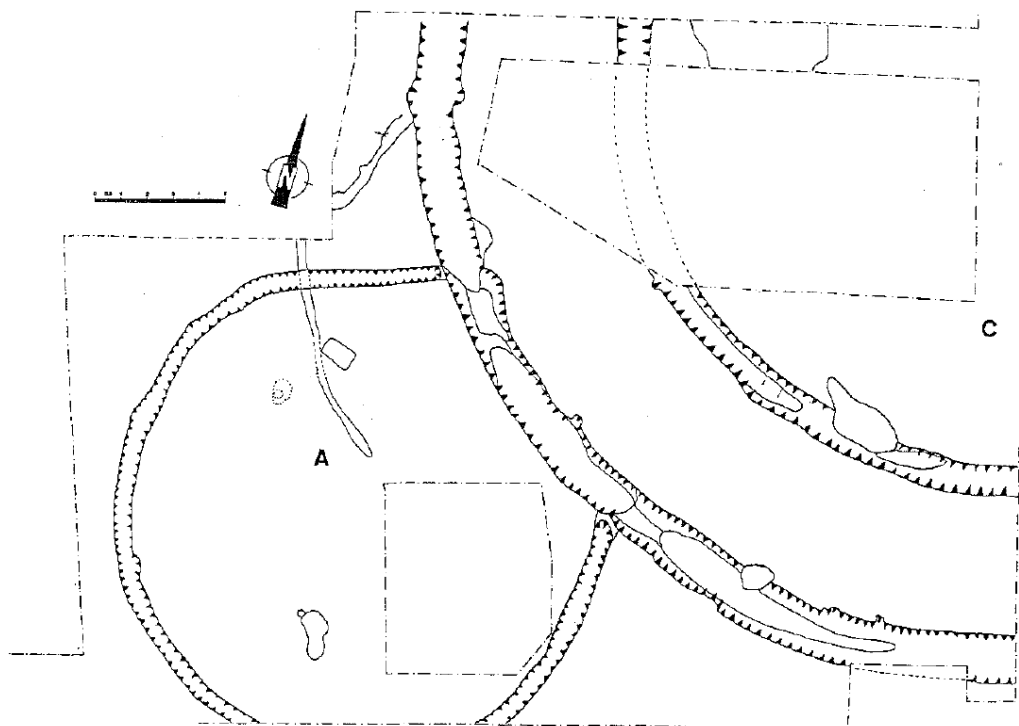

Fig. 29: Detail grondplan kringgreppel met annex te Adegem – Vliegplein (Bourgeois et al. 1995: 85, fig. 53)

6.2 Onbepaalde periode

Naast resten van begraving uit de metaaltijden werden ook resten aangetroffen van een spijker dat dienst deed als graanschuurtje en wijst op landbouwactiviteiten en vermoedelijk ook bewoning op of nabij het onderzoeksgebied. De structuur werd aangetroffen op de rand van de kringgreppel. Helaas is de structuur voorlopig van onbepaalde datering door de afwezigheid van dateerbaar vondstenmateriaal.

Beleving

Belevingswaarde in functie van schoonheid en herinneringswaarde is niet van toepassing.

Fysieke kwaliteit

- Gaafheid
 - De gaafheid van het terrein lijkt goed. De sporen blijken goed bewaard te zijn.
- Conservering
 - De conservering van vondsten is goed. De bewaring van niet-verbrande organische resten lijkt weinig waarschijnlijk.

Inhoudelijke kwaliteit

Aanwijzingen voor landbouw en vermoedelijk ook bewoning op of nabij het onderzoeksgebied kunnen verder bijdragen tot de kennis van menselijke activiteiten op het onderzoeksgebied in het

¹³ Bourgeois et al. 1995: 85-92

verleden. Bij uitbreiding kan verder onderzoek tevens meer informatie aanbrengen over de bewoningsgeschiedenis van de gemeente Wingene.

6.3 Overige deel van het terrein

De aangetroffen sporen in het overige deel van het terrein omvatten greppels, kuilen, ploegsporen en verstoringen. Ze dateren uit de nieuwe of nieuwste tijd.

Beleving

Belevingswaarde in functie van schoonheid en herinneringswaarde is niet van toepassing.

Fysieke kwaliteit

- Gaafheid
 - De gaafheid van het terrein lijkt hier enigszins aangetast. Dit blijkt uit de aanwezigheid van verstoringen.
- Conservering
 - De conservering van vondsten is goed. De bewaring van niet-verbrande organische resten is mogelijk.

Inhoudelijke kwaliteit

De aangetroffen greppelstructuren lijken van inhoudelijke kwaliteit eerder beperkt op archeologisch vlak. Hun belangrijkste informatiewaarde is hun functie als perceelsgrenzen en hun informatieve waarde lijkt dan ook vooral te liggen op historisch-ecologisch vlak. Ook de aanwezigheid van de overige sporen heeft een beperkte inhoudelijke kwaliteit.

Het archeologisch onderzoek van het terrein heeft echter wel een inhoudelijke kwaliteit in de zin dat het informatie bijdraagt aan de landschapsarcheologie, en verder ook aan een holistische 'culturele biografie' van het landschap. Dit is interessant om de aard, verspreiding en 'kwaliteit' van het archeologisch erfgoed te kunnen inschatten.¹⁴

¹⁴ http://www.onderzoeksbalans.be/onderzoeksbalans/archeologie/methoden_en_technieken/terreinevaluatie/inleiding

7 Analyse van de geplande situatie: effecten

Door middel van een analyse van de geplande situatie wordt onderzocht op welke wijze en in welke mate de effecten, zijnde de geplande ingreep in de bodem, de aanwezige archeologische waarden zal beïnvloeden. Dit maakt mogelijk om voor de verschillende effecten, adviezen op te stellen.

Fysieke aantasting van archeologische waarden

De aanleg van het woonzorgcentrum noodzaakt een aantal bodemingrepen die tot op zekere diepte het bodemarchief volledig zullen vergraven.

Aantasting ensemblewaarde van archeologische waarden

De ensemblewaarde van de archeologische waarden is vrij goed bewaard. De geplande bodemingreep zal de ensemblewaarde sterk aantasten.

Degradatie van archeologische waarden

De kans op bewaring van organisch materiaal is doorgaans beperkt.

Deformatie van archeologische waarden

Als gevolg van de druk uitgeoefend door de in te planten gebouwen, zal ook een deel van de onderliggende bodem die niet onmiddellijk fysiek aangetast is, gecompacteerd worden. Ook de zware werfmachines zullen de bodem enigszins verstoren in de zones die niet onmiddellijk fysiek worden aangetast.

8 Aanbevelingen

8.1 Adviezen

Op basis van de waardering van de aangetroffen archeologische sporen, structuren en site en een analyse van het geplande grondverzet, worden voor het onderzoeksgebied de volgende opties overwogen:

Metaaltijden en sporen van onbepaalde datering

De resten uit de metaaltijden en sporen van onbepaalde datering bevinden zich centraal in het noordelijke deel van het terrein. Ze wijzen enerzijds op begraving en anderzijds op landbouwactiviteit en vermoedelijk ook bewoning op het terrein. Vooral de aangetroffen begravingsstructuur lijkt deel uit te maken van een ruimere site. Hierop wijst de aanwezigheid van andere grafheuvels ten oosten van het terrein. Het is dan ook interessant om deze site verder te onderzoeken, om zo een vollediger beeld te krijgen van de menselijke activiteiten uit onder meer de metaaltijden in de regio.

Indien bewaring *in situ* geen optie is, wordt een vlakdekkend onderzoek van deze zone voorgesteld. Het areaal dat voorgesteld wordt voor een verder onderzoek heeft een oppervlakte van circa 3300 m².

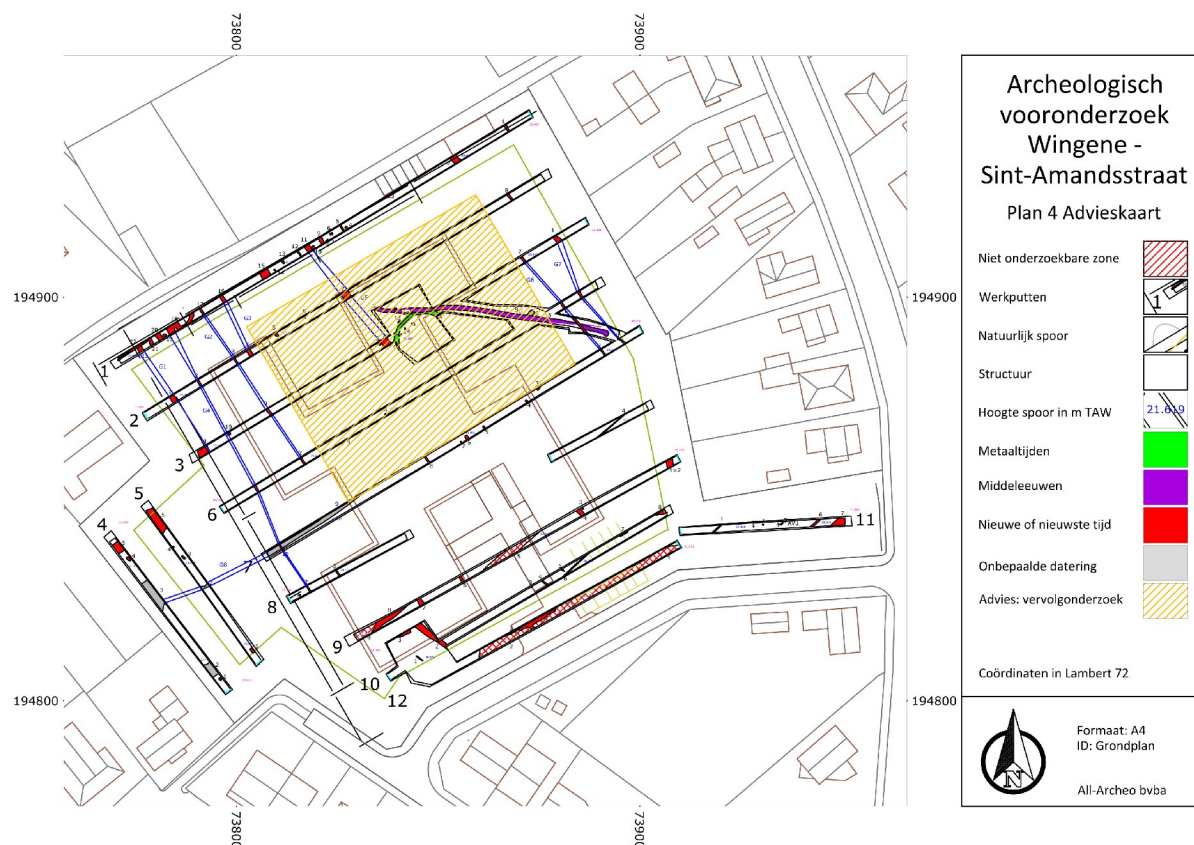

Fig. 30: Fig. 31: Advieskaart met aanduiding van de zones waarvoor een vervolgonderzoek geadviseerd wordt (oranje gearceerd)

De afgebakende oppervlakte is zo bepaald dat nagegaan kan worden of zich nog andere begravingsstructuren rond de kringgreppel bevinden, die zich tussen de aangelegde sleuven

situeren. Verder wijst de aanwezigheid van de spijker mogelijk op de aanwezigheid van een (middeleeuws?) erf, waarvan eveneens andere sporen aangetroffen kunnen worden.

Belangrijke onderzoeksvragen hebben dan ook betrekking op de grafheuvel en zijn relatie met het omringende landschap. Belangrijk hierbij is dan ook bemonstering in het kader van macroresten- en pollenonderzoek om de vegetatie in de omgeving te achterhalen. Deze informatie kan immers bijdragen tot ruimer paleo-ecologisch onderzoek van grafheuvels in Zandig-Vlaanderen.

Verder is ook de relatie met andere grafheuvels in de buurt van het terrein, die gekend zijn via luchtfotografie (zie hoger) belangrijk. Daarbij kan de vraag gesteld worden of de aangetroffen grafheuvel deel uitmaakt van eenzelfde grafveld, samen met de andere grafheuvels uit de buurt. Een andere belangrijke vraagstelling gaat uit naar de specifieke datering van de kringgreppel. Bij een verder onderzoek kan deze vraag opgelost worden aan de hand van eventueel vondstmateriaal of houtskool. Opnieuw is hierbij aandacht voor monsternamen belangrijk.

Tot slot dient ook gewezen worden op monsternamen van de paalsporen van de aangetroffen spijker. Deze is vooralsnog onbepaald van datering maar bij een vervolgonderzoek kan opnieuw aan de hand van eventueel vondstmateriaal of houtskool een datering bekomen worden. Verder dient aandacht geschonken te worden aan eventuele sporen in de omgeving die gerelateerd kunnen worden aan de spijker en die een antwoord kunnen geven op de vraag of op het terrein al dan niet de resten van een (middeleeuws?) erf aanwezig zijn.

Overige deel van het terrein

Door middel van het uitgevoerde vooronderzoek werden voor het overige deel van het terrein de verschillende archeologische waarden in voldoende mate in kaart gebracht en geïnterpreteerd. Verder archeologisch onderzoek hiervan lijkt dan ook weinig zinvol. Bijgevolg wordt geadviseerd dat dit deel van het onderzochte terrein vrijgegeven wordt.

In totaal wordt een oppervlakte van circa 3300 m² voorgesteld voor verder onderzoek.

9 Bibliografie

9.1 Publicaties

Bruggeman, J./N. Reyns, 2012: Archeologische opgraving Petegem-aan-de-Leie (Deinze) – Sint-Hubertstraat, *Rapporten All-Archeo boba* 055, Bornem.

Bourgeois J./M. Meganck/J. Semey/K. Verlaeckaert, 1995: Cirkels in het land. Een inventaris van cirkelvormige structuren in de provincies Oost- en West-Vlaanderen 1, *Archeologische Inventaris Vlaanderen. Buitengewone reeks* 4.

Bourgeois, J./M. Meganck/J. Semey, 1998: Cirkels in het land. Een inventaris van cirkelvormig structuren in de provincies Oost- en West-Vlaanderen, II, *Archeologische Inventaris Vlaanderen. Buitengewone reeks* 5, Gent, 97-98

Bouwen door de eeuwen heen 2002, 16n5.

Cherretté, B., 2003: Over grafheuvels en bronzen riviervondsten. De bronstijd te Zele, *VOBOV-Info. Tijdschrift van het verbond voor oudheidkundig bodemonderzoek in Oost-Vlaanderen v.z.w.* 57, 3-10.

De Reu, J., *et al.*, 2011: Een GIS benadering van de bronstijdgrafheuvel in Zandig-Vlaanderen. Enkele voorlopige resultaten (België), *Lunula. Archaeologia protohistorica* 19, 3-8.

Hollevoet, Y., 1998: d' Hooghe Noene van midden Bronstijd tot volle Middeleeuwen. Archeologisch onderzoek in een verkaveling langs de Zandstraat te Varsenare (gem. Jabbeke, prov. West-Vlaanderen), *Archeologie in Vlaanderen* 6, 161-189.

Laloo, P/J. Deconynck, 2011: *Wingene - Rozendalestraat (Sportpark). Rapportage van het archeologisch proefsleuvenonderzoek - 25 tot 31 januari 2011, onuitgegeven rapport GATE, Autonoom Gemeentebedrijf Wingene.*

Meerhouts Patrimonium 5, dec. 1983.

9.2 Websites

Agentschap voor geografische informatie Vlaanderen (2012)
<http://geo-vlaanderen.agiv.be/>

Centraal Archeologische Inventaris (2012)
<http://cai.erfgoed.net/cai/index.php>

Databank ondergrond Vlaanderen (2012)
<http://dov.vlaanderen.be>

Gemeente Wingene (2012)
<http://www.wingene.be/gemeente/historiek/nl>

GISwest, Geografisch informatiesysteem – Provincie West-Vlaanderen (2012)
<http://www.giswest.be>

Nationaal geografisch instituut (2012)
<http://www.ngi.be>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2012)
Vlaams instituut voor het Onroerend Erfgoed (VIOE)
<http://www.onderzoeksbalans.be>

10 Bijlagen

10.1 Lijst van afkortingen

CAI	Centrale Archeologische Inventaris
TAW	Tweede Algemene Waterpassing
DHM	Digitaal hoogtemodel

10.2 Glossarium

Ex situ	Tegenovergestelde van in situ.
Hydrografie	Beschrijving van de fysische eigenschappen van waterlichamen en het aangrenzende land.
In situ	Term gebruikt voor de aanduiding van archeologische resten die in dezelfde toestand worden teruggevonden als ze in het verleden door de mens zijn achtergelaten.
Off-site	Sporen die niet onmiddellijk aan een site kunnen toegewezen worden.
Onderzoeksgebied	Deel van het plangebied dat onderworpen is aan een archeologisch (voor)onderzoek.
Plangebied	Het terrein waarop een bodemverstorende activiteit wordt gepland of uitgevoerd.
Spijker	Bijgebouw dat dienst doet als opslagplaats.

10.3 Archeologische periodes

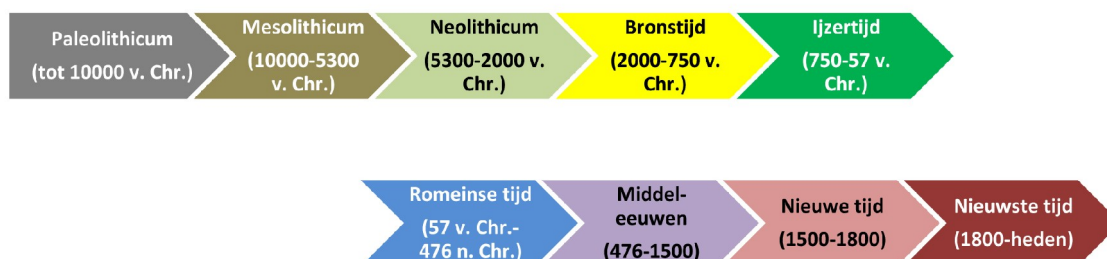

Fig. 32: Archeologische periodes

10.4 Plannen en tekeningen

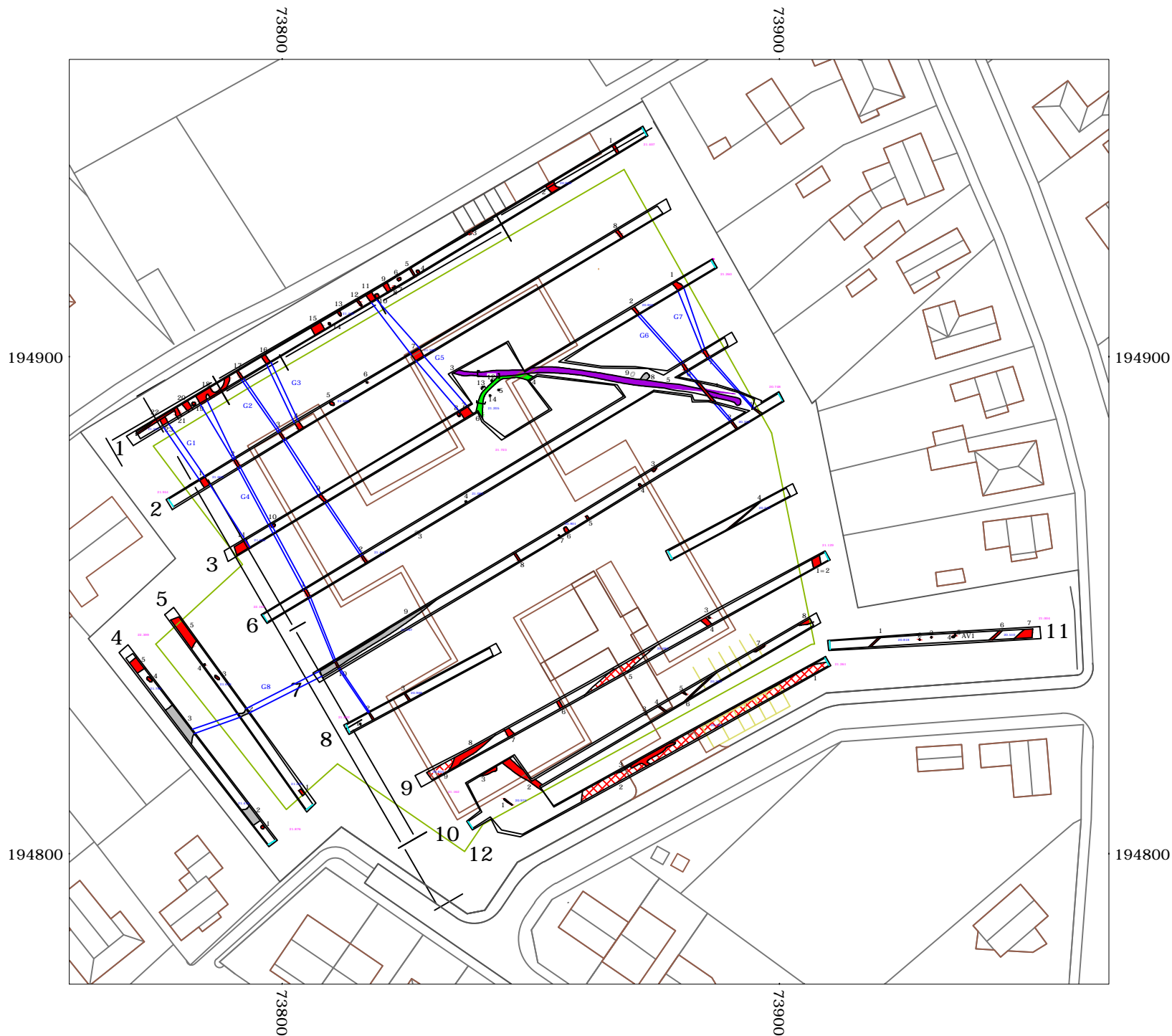
- Plan 1: Situering
- Plan 2: Detail
- Plan 3: Detail
- Plan 4: Advies
- Tekening 1: Profiel- en coupetekeningen

10.5 Vondstenlijst

Vondstnr.	Locatie			Aardewerk			Metaal	As, sintels, slakken	Organisch materiaal	Steen	Andere
	Werkput	Spoor	Kadastraal perceel	Vaatwerk	Bouwmateriaal	Andere			Steenkol	Silex	
MD1							1				
MD2							1				
MD3							1				
V001	1	6		1							
V002	1	18		1	2						
V003	3	9			1						
V004	8	3			1						
V005	8	4									ijzerroer
V006	9	4		1	2			1			
V007	9	5					2		1		
V008	10	1		1							
V009	10	2			2						
V010	10	4			2						ijzerroer
V011	10	6		3	2	1					
AV01	11	AV1								1	
AV02	12	AV2		1							
AV03	12	AV3		1							
V012	12	1		3	3						
V013	6	5		1						1	

10.6 CD-rom

Inventarislijsten van het gerecupereerde vondstenmateriaal, van de sporen met beschrijving, van alle tekeningen en van alle foto's zijn digitaal beschikbaar. Dit is tevens het geval voor het dagboek, de foto's, de plannen en tekeningen.

Archeologisch vooronderzoek Wingene - Sint-Amandsstraat

Plan 1 Situering

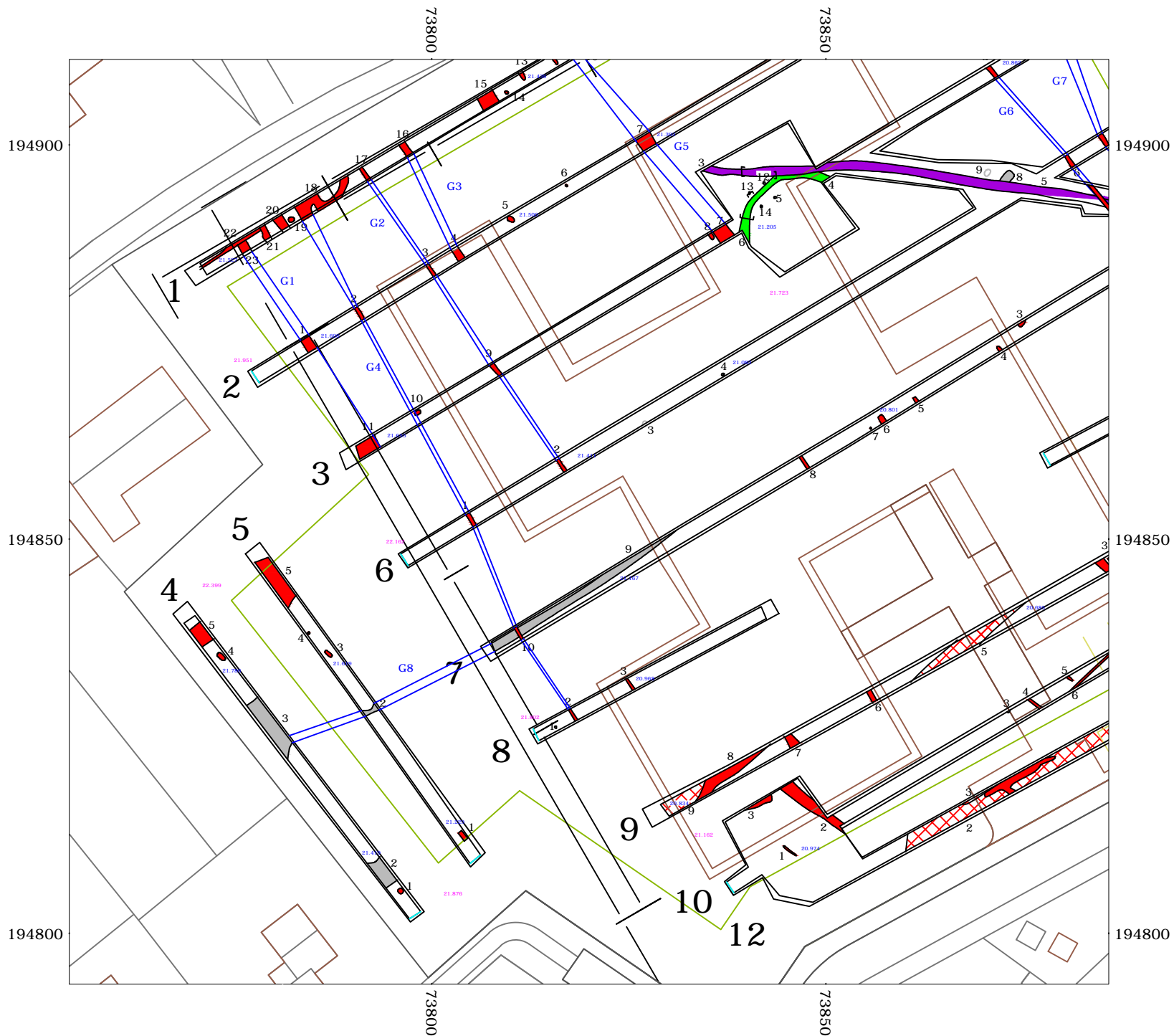
- Niet onderzoekbare zone
- Werkputten
- Natuurlijk spoor
- Structuur
- Hoogte spoor in m TAW
- Metaaltijden
- Middeleeuwen
- Nieuwe of nieuwste tijd
- Onbepaalde datering

Coördinaten in Lambert 72

Formaat: A4
ID: Grondplan

All-Archeo bvba

Archeologisch vooronderzoek Wingene - Sint-Amandsstraat

Plan 2 Detail

Niet onderzoekbare zone

Werkputten

Natuurlijk spoor

Structuur

Hoogte spoor in m TAW

Metaaltijden

Middeleeuwen

Nieuwe of nieuwste tijd

Onbepaalde datering

Coördinaten in Lambert 72

Formaat: A4
ID: Grondplan

All-Archeo bvba

Archeologisch vooronderzoek Wingene - Sint-Amandsstraat

Plan 3 Detail

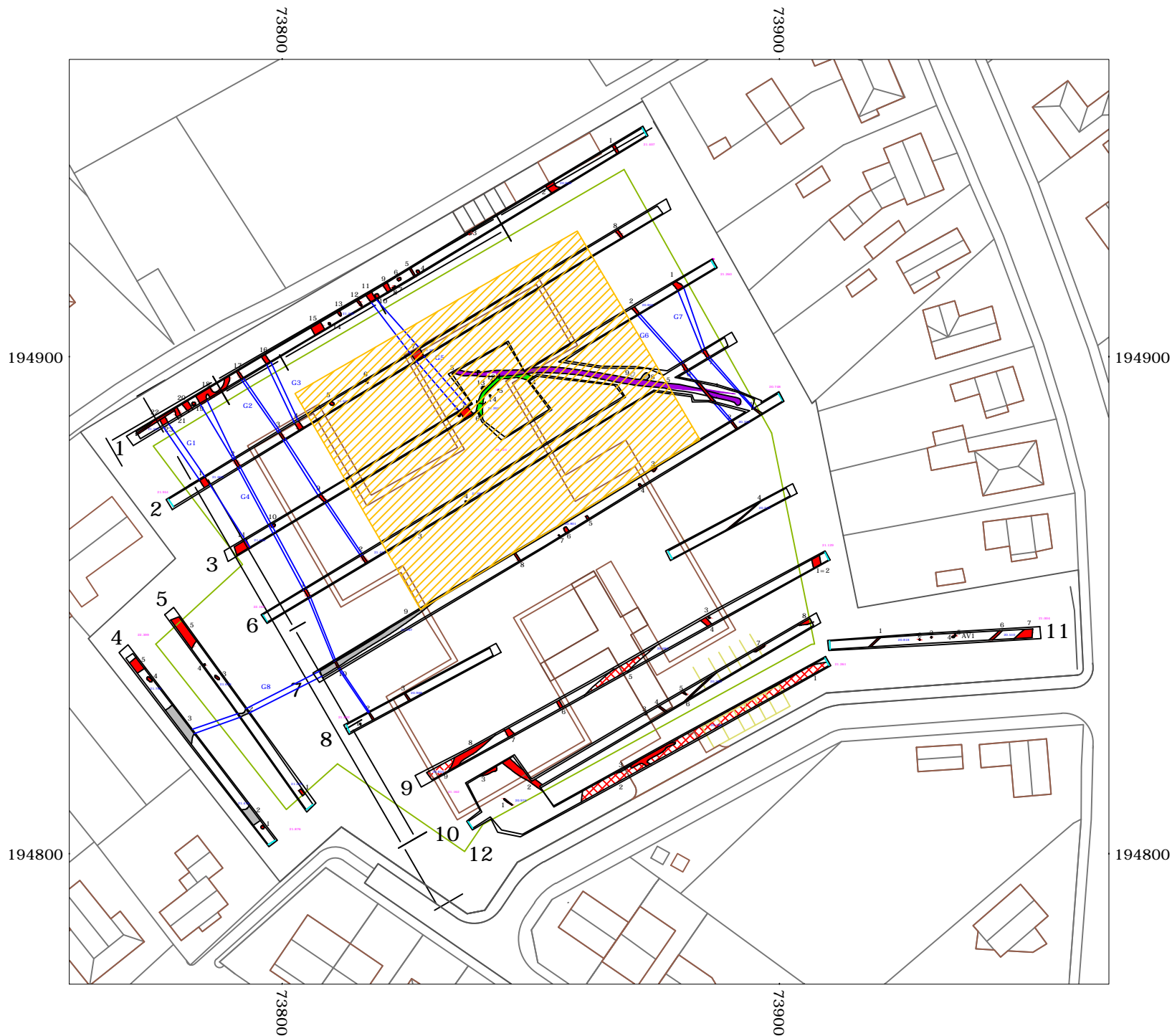
Niet onderzoekbare zone	
Werkputten	
Natuurlijk spoor	
Structuur	
Hoogte spoor in m TAW	
Metaaltijden	
Middeleeuwen	
Nieuwe of nieuwste tijd	
Onbepaalde datering	

Coördinaten in Lambert 72

Formaat: A4
ID: Grondplan

All-Archeo bvba

Archeologisch vooronderzoek Wingene - Sint-Amandsstraat

Plan 4 Advieskaart

Niet onderzoekbare zone

Werkputten

Natuurlijk spoor

Structuur

Hoogte spoor in m TAW

Metaaltijden

Middeleeuwen

Nieuwe of nieuwste tijd

Onbepaalde datering

Advies: vervolgonderzoek

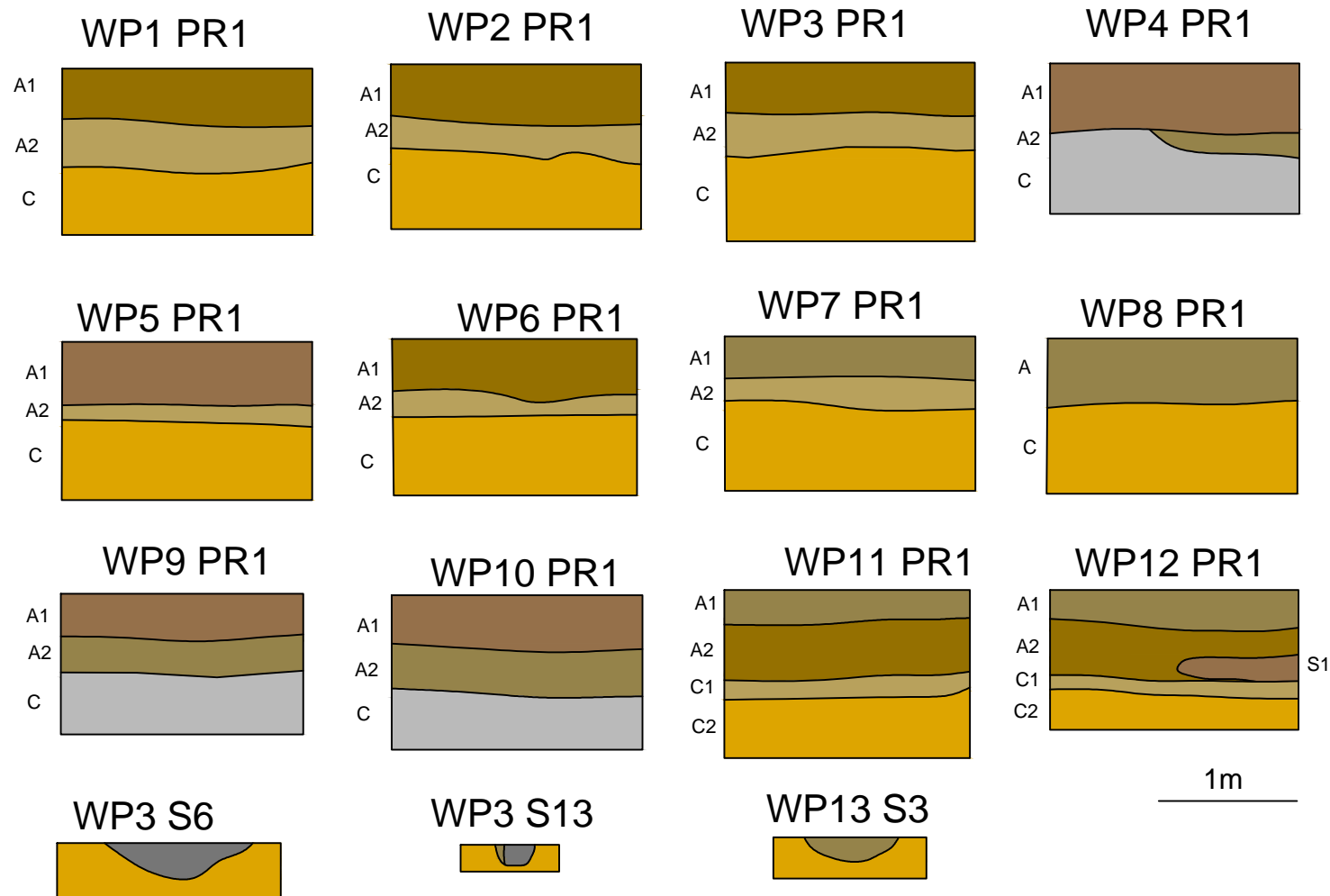

Coördinaten in Lambert 72

Formaat: A4
ID: Grondplan

All-Archeo bvba

Archeologisch vooronderzoek
Wingene - Sint-Amandsstraat

ID: Profiel- en coupetekeningen 1